

LES MOIXERES AL MONTSENY

JOSEP M. PANAREDA CLOPÉS,
JOSEP MASNOU I CLOPÉS I
MARAVILLAS BOCCIO SERRANO

El Montseny és ocupat actualment per boscos extensos, i històricament els seus arbres han tingut uns profits específics, en relació amb les característiques de la seva fusta i de les necessitats de la societat en cada moment. Es coneix prou com són, on es fan i què se'n aprofita de bona part dels arbres, en especial de l'alzina, del suro, del faig, del castanyer, dels roures i dels pins. Aquests són arbres que ocupen una superfície notable i és normal que se'n tingui un bon coneixement. Però hi ha altres arbres que per la seva escassetat, o per no haver tingut unes utilitats destacades, no són gaire coneguts i poc anomenats en els treballs forestals.

És el cas de les moixeres, arbres pertanyents al gènere *Sorbus* i de la família de les rosàcies. Al Montseny hi ha quatre espècies: la coneguda amb el nom estricte de moixera (*Sorbus aria*), també anomenada moixera blanca per diferenciar-la millor de les altres i no confondre's quan es parla del conjunt de les moixeres, la moixera de guilla (*Sorbus aucuparia*), la moixera de pastor (*Sorbus torminalis*) i el server o servera (*Sorbus domestica*). Per facilitar la seva identificació s'adjunta un dibuix de cadascuna de les moixeres amb els trets morfològics més significatius. Les fulles i els fruits són prou diferenciables com perquè qualsevol persona en tingui suficient per a reconèixer aquests arbres. Tots són caducifolis, pel que pot haver alguna dificultat per identificar-los durant l'hivern. En general són arbres amb una presència escassa en el Montseny i rarament constitueixen poblacions notables.

COM RECONÈIXER LES MOIXERES

La moixera blanca és fàcilment identificable per les fulles d'un groc daurat que crida l'atenció durant la tardor; són simples, amples, dentades i tomentoses al revers. Té un nervi principal destacat i nombrosos nervis secundaris gairebé paral·lels. Les flors són blanques i agrupades en ramells; conté 5 sèpals i 5 pètals. El fruit és carnós i globulós, primer de color carbassa i després vermell. En general és un arbre de capçada més aviat ampla i d'escorça grisenca, amb branques joves brunes; les gemmes són una mica enganxoses i cobertes de pèls.

La moixera de pastor es diferencia clarament de les altres moixeres per les fulles amb un pecíol llarg i amb 5-9 lòbuls triangulars i el marge finament

dentat; la seva longitud és poc superior a l'amplada. Són verdes en ambdues cares, i a la tardor es tornen rogenques. Les flors són blanques, amb peduncles llargs, agrupades en corimbos amples i terminals. El fruit és ovoide, primer d'un color bru verdós, i bru vermellós fosc quan és madur, coronat per les 5 petites dents del calze.

La moixera de guilla és un arbre de mida mitjana i amb branques obertes i ascendents. L'escorça és llisa i les branques joves són piloses i grisenques. Les gemmes són tomentoses i d'un color violeta negrós, no enganxoses. Té les fulles alturnes, compostes de 5-8 parells de folíols sèssils, més un de solitari a la punta; els folíols són allargassats i amb marge serrat, amb dents fines a la meitat superior i asimètriques a l'inferior. Té les flors blanques, amb sèpals corbats cap endins després de la floració, molt oloroses i agrupades en ramells densos. El fruit és gairebé globulós, d'un vermell viu, que fa ramells penjants molt vistosos.

La servera té un aspecte semblant a la moixera de guilla, sobretot perquè també té les fulles compostes. Se'n diferencia sobretot perquè les gemmes no tenen pèls, són molt enganxoses i d'un verd clar, el folíols són ben simètrics a la part inferior, els sèpals són recorbats cap enfora després de la florida, el fruit és com una pera petita i de color verd-grisenc o bru-rogenic i l'escorça és rugosa.

ON VIUEN LES MOIXERES

Les quatre espècies tenen diferències ecològiques prou significatives com per poder-les individualitzar en el territori per l'ambient i els llocs on viuen.

La moixera de guilla és l'únic arbre espontani i natural del Montseny que pot considerar-se estrictament subalpí. És escàs i sempre es troba aïllat o constituint grups amb pocs individus. Es localitza sobretot en pedregueres i esqueis, entre els 1050-1670 metres d'altitud. És relativament més freqüent en els vessants obacs superiors de les Agudes-turó de l'Home. L'individu situat en cota més baixa ha estat observat en l'obaga del Morou, a 1050 m; té una alçada mitjana i està arrelat enmig d'un esquei granític. No es fa en fageda densa o hi viu en dificultat, ja que necessita llum.

La moixera blanca viu en els boscos montans i aguanta bé en vessants rocassos. És força abundant en els vessants superiors del massís, en especial en pedregars, esqueis i cingles, fins ben bé el cim. En alguns indrets esclarissats de l'estatge de la fageda pot ser localment freqüent, com a l'entorn del pla de Morral, entre Fontmartina i Puig Sesolles. És present en clarianes de les rouredes i també en els alzinars, on sempre és aïllat i localitzat en els indrets més frescals i humits, entre els 380-1670 metres d'altitud; és significativament present a partir dels 650 metres.

La moixera de pastor viu en els boscos caducifolis i en els boscos mixtos de roures i alzines. No constitueix boscos purs, però no és rar trobar-ne petits

claps, i pot ser localment present. En general és escassa o absent en força indrets del massís. Es localitza sobretot cap al cantó sud-est, en contacte amb la Selva i el Montnegre, muntanya on hi és relativament més freqüent, entre els 400-1.100 metres d'altitud.

La servera es localitza en el territori dels alzinars i rouredes, on es troba gairebé sempre aïllada en mig del bosc, especialment en clarianes i marges. Es localitza des dels nivells inferiors del massís i fins els 1.200 metres d'altitud. La seva presència té una clara relació amb els usos tradicionals, ja que sovint era plantat vora les cases de pagès i en els marges dels camps.

QUINS PROFITS SE N'HAN TRET

En general les moixeres no han estat pas uns arbres gaire aprofitats forestalment en el Montseny. Semblantment succeeix a la resta de Catalunya, a l'excepció de la servera. La raó principal és la seva escassetat, ja que la duresa de la seva fusta permet ser tornejada i obtenir-ne bons objectes i eines.

La servera ha estat sens dubte l'arbre més aprofitat i no en va ha estat plantat ran les masies i en el marge de les feixes. Els troncs han estat tradicionalment aprofitats per a talladors, tallants o socons de carnisser, ja que és una fusta que no s'estella; és molt dura. Els fruits, les serves, eren menjades pels bosquerols quan se la trobaven, però és una fruita una mica aspra, que per menjar-la bé cal deixar-la uns dies en palla; s'han de posar a covar, com es fa amb les nesples, fins que madurin; aleshores esdevenen dolces, una mica àcides. Primer són verdes, però quan verolen solen caure a terra, però encara són massa dures. Cal esperar que esdevinguin madures, toves i de color marró. És un aliment molt important per la fauna salvatge, com la geneta, gorja blanc, guilla o rates de bosc. Les serves restrenyen molt, pel que han estat emprades com a remei antidiarreic. En altres llocs s'obtenia un licor per fermentació, i l'escorça s'emprava per a adobar les pells.

La moixera blanca, malgrat ser la més abundant en el Montseny, és relativament escassa. El seu aprofitament principal ha estat per a llenya i carbó. La duresa de la seva fusta ha permès tornejat-la i obtenir-ne peces que han de suportar un fregament continuat, com puntes de molí, fusos i rodets. També se'n fan mànecs.

La moixera de pastor té uns aprofitaments semblants als de la moixera blanca, ja que la seva fusta també és dura i resistent al frec. També se n'han fet mànecs. Els seus fruits són comestibles quan són madurs del tot, i en alguns llocs s'obté un licor agradable per fermentació.

La moixera de guilla també té aprofitaments semblants, però en el Montseny és especialment escassa. Els seus fruits no són pas comestibles, però hi ha

llocs on per fermentació se n'obtenen també begudes alcohòliques. Alguns caçadors els empren com esquer per atreure les preses que volien caçar. Ocasionalment els fruits també han estat emprats com a remeis, com a purgant, diurètic o antiescorbútic, però aquests usos no són gens recomanables.

EL FUTUR DE LES MOIXERES

Tal com s'ha indicat, les moixeres són arbres escassos i, en algunes espècies, rars en el Montseny. L'abandó de les activitats pastorals i agrícoles més aviat ha afavorit un lleuger augment de peus de totes les moixeres. És difícil preveure quina serà en el futur la dinàmica d'aquestes poblacions. Pensem que, al menys en un termini mitjà, no hi ha cap risc per cap espècies de moixera.

Fins i tot en el cas de la moixera de guilla, que malgrat el nombre escàs d'exemplars, la seva supervivència en el Montseny no perilla si es mantenen les condicions climàtiques i d'aprofitament forestal actuals. Malgrat tot, és convenient que en qualsevol intervenció forestal o d'arranjament de pistes i camins es prenguin totes les precaucions necessàries per a evitar l'eliminació d'individus aïllats. En tot cas caldria recomanar l'eliminació d'algun faig en els indrets on la moixera de guilla perilla de sucumbir sota l'ombra de la fageda. És difícil saber quins poden ser els efectes de l'escalfament en la moixera de guilla, al tractar-se d'una planta subalpina i localitzada en els nivells superiors del massís.

BIBLIOGRAFIA

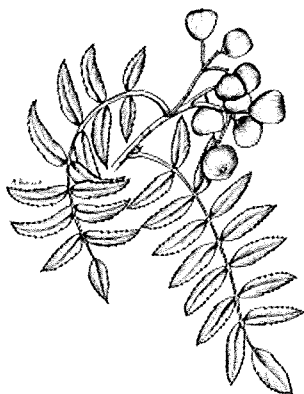
- BOADA, M. (1989): Els arbres de la regió del Montseny (I). La vida entorn de l'arbre. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació. 169 p.
- BOLÒS, O.; NUET, J. i PANAREDA, J.M. (1986): «Flora vascular del Montseny», dins *El Patrimoni biològic del Montseny. Catàlegs de Flora i Fauna*, núm. 1; pàg. 41-92. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- BONET GALOBART, M.A. i VALLÈS XIRAU, J. (2006): *Plantes, remeis i cultura popular del Montseny*. Figueres: Brau. 771 p.
- LLOBET, S. (1947): *El medio y la vida en el Montseny*. Barcelona: C.S.I.C. 518 p. + mapa. Traducció catalana: *El medi i la vida al Montseny. Estudi geogràfic*. Granollers: Museu de Granollers - Agrupació Excursionista de Granollers. 486 p. + treball sobre el periglacial al Montseny.
- LÓPEZ GONZÁLEZ, G. (2001): *Los árboles y arbustos de la Península Ibérica e Islas Baleares*. Madrid: Mundi Prens. 2 vols. 1727 p.
- PANAREDA, J.M. (2008): *Plantes de muntanya*. Figueres: Brau. 255 p.

Branca de moixera blanca (Sorbus aria)

Branca de moixera de guilla (Sorbus aucuparia)

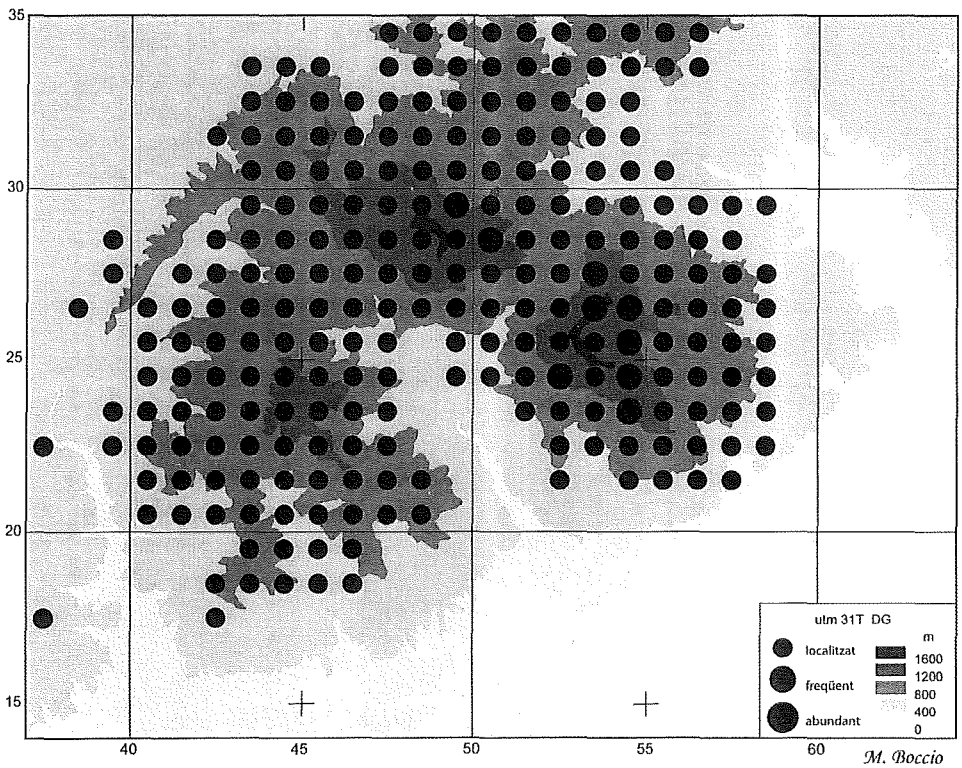
Branca de servera (Sorbus domestica)

Branca de moixera de pastor (Sorbus torminalis)

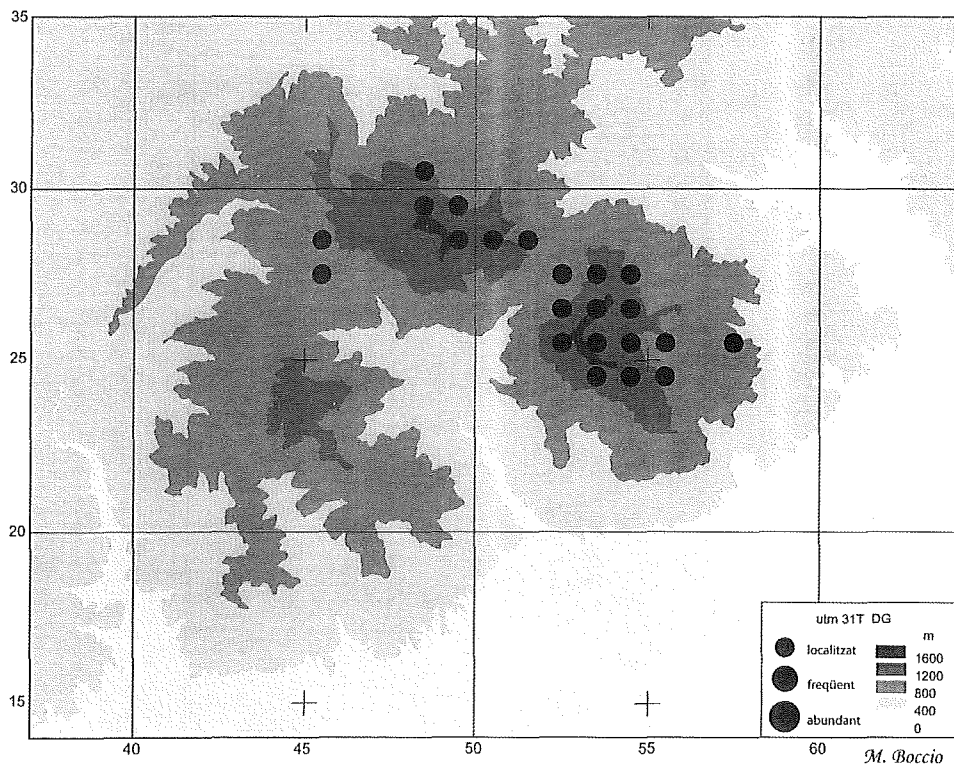
Cartografia corològica del Montseny
Josep M. Panareda

Sorbus aria

Mapa de distribuci3 de la moixera blanca (Sorbus aria) en el Montseny.

Josep M. Panareda

Mapa de distribució de la moixera de guilla (*Sorbus aucuparia*) en el Montseny.